

היסטוריה

אדם חולה בבית הלבן

שנותי בבית הלבן (מאת דוויט דויד אייזנהאור, עברית: אריה חשביה, הוצאת צד, 576 עמודים), מתיימר לפרסם מה הן התכונות הדרושות לאמריקאי, כדי להיבחר על ידי אומה בת 200 מיליון נפש, לשליטה על עולין משך ארבע שנות כהונה? מה יש לעשות כדי להוציא תכונות אלה מן הכח אל הפועל? כיצד להבטיח את הנצחון בקלפי? דוויט דויד אייזנהאור, נשיאה ה־34 של ארצות־הברית, לא מנסה אסילו לענות על השאלות המעסיקות, מזה קרוב ל־200 שנה, כל ביאוגרף אמריקאי המכבד את עצמו.

רק בקריאה שנייה ניתן להבין מחלד זה: דחיית אייזנהאור, הגנרל האמריקאי המנצח, שכבר בשנת 1943 התבשר — במפקדתו באיטליה, על־ידי כתב־נסח בשם וירגיל פינקלי — כי הוא תמיד לשמש כנשיא אמריקאי בזכות נצחונותיו אלה, חי באמונה דתית עמוקה, כי נוסף לעם האמריקאי, בחר בו גם הבורא.

כיום מהו־שלים לאחר. אולם הקורא הישראלי (והעולמי) לא היה צריך לצפות עד השביעי בנובמבר, תאריך פרסום זכרון נותניו של הנשיא לשעבר, כדי לקבל את התשובות. הודן לבית הלבן, הרפורטאזיה הספרותית המתארת את דרכו של הנשיא ה־35, ג'ון פיצג'רלד קנדי המנוח, אל השל־טון, והמנסה להשיב בפרוט על השאלות לעיל, הופיעה, אפילו בעברית, כבר לפני שנה.

ניסוחיו המתמקמים, קביעותיו האופורטוניסטיות ודעותיו השמרניות, אינם עשויים אף להחביא את הקורא כמדינאי וכאדם. הד מציבי היבט, שבתנן את כניסתו של דהגול, ככובשה של פאריס, 48 שעות אחרי שהאמריקאים כבשו למעשה את הבירה ה־צרפתית, הודקן מאוד. המציבה העליון, ה־חייב להחליט ברגעי הכרעה, מתגלה, לפחות בחלקה הראשון של הביאוגרפיה, כאדם חלוש, המוכרע על־ידי התקפות־לב.

אילמלא פעילותו הנמרצת במדיניות־הפנים, ניתן היה להשתתף את אייזנהאור לאדם חולה אחר, באירופה. למולה של איצות־הברית, היה עיוויה־הדום הרפובליקאי — שא לאחר שלטון דמוקרטי של שלושים שנה — נמרץ ותכלית מבדי שינוטרל על־ידי מחלתו של הנשיא. אייזנהאור, שנדחף דחקא על־ידי הכוחות המנופוליסטים של ההון הגדול, הוכיח שוב כי שיטת המימשל האמריקאית, המקצצת מראש כל אפשרות של ריכוזיות יתר של השלטון, עדיין שומרת על יעילותה. מבלי להשליך, כן, עלה הנשיא החולה על גל של רהחה כלכלית בלתי־יועזע עד מה בארצות־הברית, הכשיר את הכלים להחל מהפכה מדינית וחברתית שבביל אדם אחר, צעיר יותר, שהחליפו לאחר שמונה שנות שלטון, למשך שלוש שנים קצרות.

תרגום

הסרטן החום

לידה בליסבון (רומן מאת אריך מריה רימארק, עברית נילה אוריאל, הוצאת מ. מורח, 231 עמודים) — מבלה רימארק, ב־הכרתו של אחר, בעל דרכון אוסטרי מזוייף, שהוצא על־שמו של יוסף שוארץ, במגמה אחת בלבד: לזכות בדרכונו, ובאשרת הבני־סה שלו לארצות־הברית, כדי להימלט עם אשתו מהתקופה הנאצית.

סיפורו של בעל־הדרכון יכול היה להיות גם סיפורו של רימארק עצמו. כמו רימארק נמלט להל מידי הנאצים, מיד עם עלותם לשלטון. כמוהו נדד על פני אירופה המער־בית, כשקלגסיו להיטלר מרדפים אותו, בניצחונם. מארץ לארץ. כמוהו הגיע לבסוף לנמל המיבטחים בליסבון.

אלא שרימארק, כסופר המכיר את מלאכי תו, הוסיף לרומן הבריחה אשה — אשתו של בעל הדרכון, נמלחת אליו בכריחתו, למרות שמשפחתה נמנית על הצוללה ה־נאצית החדשה. כמו גיבורה של ספר אחר של רימארק, שער הניצחון, חולה אף אשה זו בסרטן. ומחלת הסרטן שלה, כשהיא מת־פתחת על רקע הסרטן האוחז באירופה, מו־סיפה לספר את נימתו הטראגית.

רימארק, שהפך כבר בשנת 1933 לאזרח העולם, מכיר היטב את גיבוריה ונוסיה של אירופה המערבית. סיפורו האישי וקלילות כתיבתו נבללו יחד לסיפור קריא ומעניין.

החברה אישם קולוניאלי

באשדוד יציב. רוברט חיים היה חייב לעזוב את מישרתו הרמה, והוכרזו בחירות ראשו־נות למועצה המקומית. אבל גם במקרה זה, לא שאלו בן־שמחון, ולא חבר אחר של קבוצת הצעירים — מזכיר מועצת הפועלים הנוכחי בני מסיקה — נכללו ברשימת ה־מועמדים של מפא"י.

כראש המועצה היה מיועד גם הפעם אבנר גרעין, איש נייטרלי, ששימש קודם לכן יו"ר מועצת־אזור ולאחרונה מילא מישרה נמוכה במנגנון העירוני באשדוד.

מיד אחרי הבחירות התפוצצה הפצצה של דיון: התקפה גלויה על החוזה שחתם אשכול עם בן־עמי. ההתקפה נוהלה בשני מישורים. בממשלה ובמאורעות ציבוריים תקף דיון את העקרון של חלוקת קרקעות המדינה למת־עשירים פרטיים; באשדוד עצמה הוקמה וע־דה ציבורית למאבק־נגד־חברת־אשדוד.

הקמת ועד זה, היה צעד טבעי. כי לפי דעת רבים באשדוד, פעילות החברה לפיתוח העיר רק מו־יקה. פחות טבעי נראה הרכב הוועד הזה. כי פעיליו העיקריים היו כולם אנשי מפא"י. בראשם התייצב שאלו בן־שמחון. בישיבה הראשונה של הוועד הציג בני מסיקה לשלוח למשה דיון מיברק ברכה, כתודה עבור יוזמתו הנכבדת בהעלאת פרשת מכירתה של אשדוד.

כל זה לא הסריע לוועד־הציבורי להתחיל בפעולה נמרצת. בקרוב יתחילו אנשי הוועד לארגן אסיפות מחאה המוניות של תושבי אשדוד, שתהנהנה תחילתו של פרק חדש ב־מלחמה נגד עיסקת הקרקעות. הוועד התי־קשר לשם כך עם עורכי־דין ידועי שם מת־אביב, לשם בדיקת האפשרות להתחיל ב־שורת משפטים נגד החברה במטרה לקעקע את החוזה עצמו.

★ ★ ★

פלישה לאשדוד

חזרה המכירה לא איפשר רק צבירת מאות מיליונים בלקות. הוא גם מסר עיר נוספת בישראל להשפעת המפלגה ה־דתית־לאומית. הקואליציה השלטת באשדוד היא הנוחה ביותר ל־חברת אשדוד. שות־פות זו של מפא"י והתחיים עלתה לעיר במחיר ויתורים ר־בים לדתיים: עמ־דוית־מפתח במועצה, ושלטון בענייני ח־נוך, מסחר ותחבור־נה.

אך הויתור הגדול לדתיים נעשה בש־בוע שעבר, כאשר נערך טכס הגנת אבן־פינה של ישי־בת פוניבז, שנורתה על החולות המיועדים להיות שכונה ג' של אשדוד. חברת אשדוד מסרה לידי בוני הקריה הדתית 270 דונם במחיר הקרן, על מנת שאלה יקומו שלוש ישיבות, סמינר לנעורים, בית־אבות ו־1500 ידיות שיימכרו למשתכנים דתיים.

מה הניע את חברת אשדוד לצעד זה? התשבון הפוליטי ברור: הדתיים יקבלו לבחירות הבאות את קולותיהם של כמה אלפי מתיישבים חדשים, לא ישכחו את חברת אשדוד, שאיפשרה את שיכונם. אבל קיים גם חשבון שאינו ברור כל כך. טכס זה לא היה הראשון בו משתכנים, זה בצד זה, עובד בן־עמי ושר הפנים משה שפירא. ראש עיריית נתניה הבטיח הקמת מדרשה דתית בעירו, משמש גם כגיבור של מיבצע־התרמה אדיר, המיועד להקים קרייה דתית לתפארת שמו של חיים משה שפירא, בדרום הארץ.

ידוע כי בן־עמי רוחש אהדה וכבוד רב למשה שפירא. ידוע גם, ששר הפנים הוא בעל סמכויות נרחבות בכל הנוגע למעמדן של אדמות בישראל. ועורתו, במאבק הצפוני בכנסת ובממשלה על עתיד החברה, היא נכס יקר, השווה הרבה.

על הצללים והאורות בכניית נמל אשדוד, ששימש כבסיס עיקרי להצטרפותה של חב־רת אשדוד, ראה בכתבה ה־באה בסירורה זו.

הדתיים אסתתרים על חולות אשדוד שנועדו לקרייתם

לבין החברה, אלא בעיקר מפני ששאלו בן־שמחון הוא איש של משה דיון — לא רק במסגרת קבוצת הצעירים, אלא גם ב־בית וחניך.

התעורר חשם מבוסס: בן־שמחון לא יראה את עצמו מחוייב לפעול לטובת החברה, אפילו אם יקבל הוראה ישירה מן החותם מטעם הממשלה על חוזה־המכירה.

קרה אז באשדוד דבר בלתי־רגיל: כאשר מונתה המועצה הראשונה, ב־1958, ניתן השלטון לא מפא"י, כי אם לדתיים. מפא"י נאלצה לחתור על ראשות המועצה, כי מועמדה לא התאים לתנאים שקבעה חברת אשדוד. כעבור שנה נערכה מהפכת־חצר. ראשות העיר עברה לידי מפא"י — אבל גם הפעם היה זה לפי הסכם עם השלטון המנדטורי במקום. כחמד מאנשי־המפתח ב־מועצה התמנה אחד מאנשי בן־עמי, אוריאל אילת, שאז כיהן כגיבור החברה והגו כיום מנהלה הכללי. כיו"ר המועצה התמנה רוברט חיים, עולה חדש ממצרים, האישי שהחברה קיחתה לסדר עמו על ענייניה, בלי בעיות.

המועצה עצמה היא חסרת זכויות בעיר. עד היום לא הוקמה באשדוד ועדה לבניין ערים, שבתוקף סמכותה תוכל לבקר את ה־תוכניות והפעולות של חברת אשדוד. מצב זה מאפשר לחברה לנהל את הבנייה בצורה פרטיזנית, לשנות מדי פעם את תוכניות ה־בנייה לאו דווקא מתוך חישובים עירוניים, אלא בעיקר מתוך שיקולים מסחריים טהו־רים.

סחם השיפוט של המועצה מוגבל עד עתה רק לאלפים דונם — 5% מכלל השטח המיועד לבניית העיר. אל סחם השיפוט של המועצה לא הוכנסו, למשל, 8000 דונם של אזור התעשייה, שנמסרו באופן שרירותי ל־שיפוטה של מועצת יבנה השכונה. אבל אפי־לו עבור השטח המצומצם שנמצא בתחום שליטתה של המועצה, לא שילמה חברת אשדוד מעולם מיסים עירוניים: החוב הלך וגדל עד שהגיע לסכום של 81,000 ל"י. רק לפני שבועיים, כאשר פרשת מכירת הקר־קעות באשדוד הוראה שוב באור הורקורים של ההתעניינות הציבורית, קיבלה המועצה צייק בסכום 30,000 ל"י, תחום על־ידי חב־רת אשדוד, על חשבון המיסים שלא שולמו במשך שש שנים.

★ ★ ★

כל אנשי המדך

כל מה שהתרחש מאז באשדוד, היה תערובת של שאיפות אישיות והקו ה־בסיסי שהוכתב על־ידי חברת אשדוד. כמו בכל מיסטר קולוניאלי, לא היה השלטון

המתנה המלכותית הזאת? מדוע ראש עיריית נתניה, ולא ראש עיריית פתים או תל־אביב, למשל?

הוא בעל קשרים בינלאומיים. אבל ישנם ישראלים אחרים בעלי קשרים לא פחותים? הוא ידיו של קלוזניק. אבל מדינת יש־ראל יכולה להגיע לקלוזניק — או להיפך — גם בלעדית?

אלא שצובד בן־עמי נתברך בנתון חשוב נוסף. על נתון זה יכולה לרמוז העובדה, כי שיכן את משרדי חברת אשדוד בקומה ה־שלישית של הבניין הגדול בהצטלבות כביש מתח־תקרה ורחוב קרליבך, בתל־אביב. בית אשדוד בשם בית מעריב. שכר־הדירה אשת בן־עמי משלם בשם חברת אשדוד — אינו נכנס לכיסים וזים לגמרי. כי עובד בן־עמי הוא בעל 49% מניות בחברת מודיעין גמ"ח. שהיא בעלת הצהרון מעריב. בזכות אחוזים אלה, בן־עמי הוא האיש הקובע בעתון הנפוץ ביותר במדינה. בעיני פוליטי־קאי כלוי אשכול — יש לכך חשיבות רבה. ואולי אין זה מיקרה, כי מעריב הוא אחד מתומכיו העיקריים של אשכול מזה כמה שנים.

★ ★ ★

מנרם בריטי

המדיניות הגבוהה המנהלת בין תל־אביב ונוי־יוק, ובתוככי החדרים של מרכז מפא"י ברחוב הירקון — השפיעו גם על המדיניות המוכה המתנהלת בין הצרפיים והשיכונים של אשדוד. כל מה שהתרחש שם במשך שש שנים — מינויים, מהפכות־חצר, בחירות, הסכמים קואליציו־ניים — מתרחש בצל חברת אשדוד ובלו־הסכם הנושא את חתימתו של לוי אשכול. בעיר עצמה זכתה חברת אשדוד לכינוי מיוחד: „מנדט בריטי“. אחד התושבים הרא־שונים של אשדוד הוא גבר גבה־קומה, אפור־שיער ותחיי־פנים חזקים: שאלו בן־שמחון. הוא הגיע עם ראשית התיכנון, ב־1 בינואר 1957, שמונה חודשים לפני חתימת החוזה.

אבל בן־שמחון לא בא לכמה הצרפיים, בהם התגוררו 20 המשפחות הראשונות של עולים חדשים. הוא בא לעיר הגדולה של העתיד, כאיש שתפקידו להבטיח בעיר זו את השלטון המוחלט של מפלגתו. נועד לו אותו תפקיד בעיר־הנמל הדרומית — ש־אבא חושי ממלא בעיר־נמל הצפון.

רשמית מונה רק כמזכיר מועצת־הפועלים, כי אז היה זה מרכז השלטון היחידי ב־מקום. בכל זאת היה ידוע, כי ביום בו תוקם מועצה מקומית, יעמוד בן־שמחון ב־ראשה. העובדה שהוא הוכיח את עצמו כ־פעיל מפא"י בקרב עולי מרוקו, חיזקה את מעמדו־לעתידי, בעיר שרוב תושביה יורמו מיוצאי צפון אפריקה.

אך מיד אחרי חתימת החוזה, התברר כי השליח הפעלתן אינו לפי רוחו של השליט האמיתי במקום: חברת אשדוד. לא רק מפני שכבר בחודשים הראשונים אחרי חתימת החוזה החלו ההתנגשויות הראשונות בינו

היבשים